

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН НА РИНКИ ПРАЦІ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Герасименко Ю.С., професорка кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України
(м. Біла Церква, Київська обл.)

З початку 2023 року в Україні спостерігається поступовий процес відновлення ринку праці. Проте рівень безробіття залишається підвищеним порівняно з періодом перед початком великої війни і вже проявляє ознаки структурних проблем. Розростаються відмінності у професійних та регіональних показниках, що гальмують подальше покращення зайнятості. Наслідки конфлікту (пошкодження, закриття компаній та їх переміщення), виїзд біженців за кордон та збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб створюють ситуацію, коли місця праці та робоча сила неспівмірні за географічним розташуванням. За даними станом на травень 2023 року рівень безробіття склав приблизно 20%.

Першочерговою проблемою для приватного бізнесу є недостача кваліфікованого персоналу. Відчутний дефіцит фахівців у певних галузях, навіть при наявності високого рівня безробіття. Це можна пояснити такими причинами: 1) виїзд кваліфікованих працівників за кордон, особливо жінок, які стали біженцями; 2) призов чоловіків до Збройних сил (до 1 мільйона осіб працездатного віку). [1].

У той же час спостерігається зростання нелегального зайняття на ринку праці - кількість працівників, які працюють без офіційної реєстрації та отримують оплату «в конвертах», збільшується. Це призводить до відсутності соціальних гарантій для цих людей і виключення їхнього робочого часу з розрахунку трудового стажу. Однією з причин цього зростання неофіційного зайняття стала вимога обов'язкової реєстрації чоловіків у військкоматах для офіційного трудового працевлаштування. За даними Державної служби зайнятості України, станом на березень 2023 року, близько 3 мільйонів осіб

працювали без офіційної реєстрації, що становить понад 20% працездатного населення України. За умови відсутності значних економічних спадів, рівень безробіття буде зменшуватися завдяки активізації економічної активності. Процес відновлення економіки України сприятиме вирішенню структурних нерівностей, зокрема через інвестиції у регіони, що постраждали, і повернення біженців та переселенців на їхні рідні місця проживання [2].

Інноваційні зміни можуть впливати на ринки праці та зайнятість кваліфікованих робітників в Україні в умовах повоєнного відновлення. У процесі відновлення після війни можуть з'являтися нові індустрії та галузі, такі як будівництво та інфраструктурні проекти. Це призведе до підвищеного попиту на кваліфікованих будівельників, інженерів і робітників, які володіють відповідними навичками. Однак інновації можуть також призвести до автоматизації деяких процесів у виробництві та будівництві, що може вплинути на попит на ручну працю. Робітники, які раніше виконували рутинні завдання, можуть потребувати перекваліфікації для виконання більш висококваліфікованих завдань, пов'язаних з обслуговуванням та обслуговуванням автоматизованих систем.

Умови відновлення можуть спонукати уряд та освітні установи до перегляду програми підготовки робітників та інженерів, щоб відповідати новим вимогам ринку праці. Підвищення кваліфікації та навчання в області нових технологій буде ключовим фактором. Відновлення після війни призведе до збільшення уваги до безпеки на робочому місці, особливо у будівельній сфері та інших небезпечних галузях. Це створить попит на спеціалістів з області охорони праці та безпеки.

Уряд сприятиме розвитку центрів та лабораторій для досліджень та розробок у нових галузях, що сприяє розвитку кваліфікованих робітників та інженерів, які мають доступ до сучасного обладнання та технологій. В залежності від специфіки відновлення, може статися міграція робочої сили в регіони з вищим попитом на робочу силу у зв'язку з інноваційними проектами та інфраструктурними розвитками.

Загалом, інноваційні зміни можуть бути як можливістю, так і викликом для робітників та кваліфікованих спеціалістів в Україні в умовах повоєнного відновлення. Ключовою стратегією є активна адаптація до нових реалій, постійне навчання і розвиток навичок, які відповідають сучасним вимогам ринку праці.

Великою проблемою, особливо насамперед у середньо- та довгостроковій перспективі, є міграційні процеси. Наразі кількість українців, які мають статус тимчасового захисту в Європі, становить 5,14 мільйона осіб. Додатково, близько 250 тисяч біженців переселились до США та Канади, головним чином це жінки з дітьми. Це створює значні виклики щодо майбутнього робочого потенціалу України з демографічної точки зору.

Зменшенням безпекових загроз сприятиме прискореному поверненню біженців, але існує ймовірність зворотного руху - об'єднання родин або пошук роботи за кордоном. Старіння населення України прискорюється (за станом на 1 січня 2022 року середній вік в Україні становив 42,2 роки), що призводить до зменшення потенціалу робочої сили [3].

Роль освіти в формуванні людського капіталу є критичною, особливо в умовах негативного демографічного розвитку. Система освіти, перепідготовки та професійного розвитку високої якості сприяє зменшенню дефіциту робочої сили. Але зусилля, спрямовані на підвищення якості та актуальності освіти, зокрема професійно-технічної, вищої та освіти для дорослих, є недостатніми. Інвестиції в людський капітал, такі як програми перепідготовки для дорослих, навіть до війни не були пріоритетом в Україні.

Крім того, війна призвела до швидкого знецінення людського капіталу і створила значну колективну психологічну травму, яка матиме тривалий вплив на психічне і фізичне здоров'я людей і вплине на продуктивність праці. Ще однією проблемою є невідповідність підготовки робочої сили потребам економіки. Плани системи освіти, створені до війни, залишаються незмінними, що ускладнює їх адаптацію до сучасних вимог ринку.

Згідно інформації представленої Державною службою зайнятості, на ринку праці існують значні проблеми, включаючи невідповідність кваліфікації працівців та деякі розходження між попитом і пропозицією робочої сили. На даний момент, роботодавці особливо активно шукають кваліфікованих фахівців для фізичної праці. Але цікаво, що серед безробітних, зареєстрованих у службі зайнятості, 43% мають вищу освіту, а в деяких великих містах цей показник може досягати 60% і вище. Співмірно, кількість безробітних у категоріях колишніх керівників, професіоналів і фахівців втричі перевищує кількість відповідних вакансій [4].

Для забезпечення стабільності і підвищення продуктивності робочої сили важливо встановити пріоритети у підготовці фахівців, перш за все в тих економічних секторах, які потребують відновлення. Для успішного впорядкування цього процесу державі важливо співпрацювати з бізнесом, який, крім непередбачуваних викликів від війни, також стикається із визнанням дефіцитом кваліфікованих кадрів.

Вплив інноваційних змін на ринки праці та зайнятість кваліфікованих робітників в умовах повоєнного відновлення України буде значущим і динамічним. Інновації сприяють розвитку нових галузей, таких як відновлювальна енергетика, інформаційні технології, біотехнології тощо. Це призведе до створення нових робочих місць для кваліфікованих робітників, які володіють спеціалізованими навичками в цих галузях. Інновації включають в себе впровадження нових технологій та автоматизацію виробничих процесів. Це змінює характер роботи та вимагатиме від робітників вивчення нових навичок для роботи з сучасним обладнанням.

Інноваційні галузі вимагають від робітників вищого рівня кваліфікації та освіти. Робітники будуть змушені проходити навчання та курси підвищення кваліфікації, щоб відповідати вимогам роботодавців. Інновації сприяють створенню промислових кластерів та інноваційних екосистем, де різні компанії співпрацюють та взаємодіють для спільного розвитку та виробництва. Це в свою чергу змінює робочі можливості в регіональному аспекті. Інновації часто

вимагають спеціалізованих інженерів та технічних спеціалістів. Такі фахівці знайдуть більше можливостей на ринку праці та будуть мати більше конкурентних переваг.

Ринок праці стане більш динамічним та швидкозмінним внаслідок інноваційних змін. Робітники повинні бути готові до постійного навчання та адаптації до нових технологій та вимог робочого процесу. Високотехнологічні галузі будуть залучати кращих кваліфікованих робітників, що підвищує конкуренцію на ринку праці. В свою чергу робітники повинні дбати про розвиток своїх навичок та здібностей.

Вплив інновацій на ринок праці та кваліфікованих робітників в умовах відновлення після війни є комплексним і може бути як позитивним, так і мати виклики. Важливо, щоб уряд, освітні установи та промислові підприємства співпрацювали для забезпечення адекватної підготовки робітників та сприяння їх адаптації до змін на ринку праці.

Список літератури:

1. Робоча сила в Україні: як війна впливає на її майбутнє? URL: <http://surl.li/lfwlq>.
2. Ринок праці 2023: де зараз найбільші зарплати та яких спеціалістів шукають. URL: <http://surl.li/fehux>.
3. Державна служба статистики України: демографічний щорічник «Населення України» за 2021 рік». URL: <http://surl.li/gebqd>.
4. Яких працівників потребують українські роботодавці сьогодні та яку зарплату готові платити? URL: <http://surl.li/lfxma>.